

BIBLIOGRAFIE

21. Comanici, Germina, *Cercul vieții*, Editura Paideia, București, 2001;
22. Constantinescu, Nicolae, *Etnologia și folclorul relațiilor de rudenie*, Editura Univers, București, 2000;
23. Gennep, Arnold van, *Riturile de trecere*, trad. rom. Lucia Berdan, Nora Vasilescu. Studiu introductiv de Nicolae Constantinescu, Editura Polirom, Iași, 1996; 1998
24. Marian S. Florea, *Nunta la români. Studiu istorico-etnografic comparativ*, Editura Academiei, 1980;
25. Pop, Mihai, *Obiceiuri tradiționale românești*, Institutul de Cercetări Dialectologice, București, 1986;

Le mariage, l'étape fondamentale de la vie humaine suppose des changements du statut individuel, social, d'âge, de lieu (le changement de la résidence). Ces changements ont pour effet un moment de crise qui peut être anihilé par les rites.

Les parrains étant considérer les parents spirituels, il apparaît certaines interdictions. Ils occupant un lieu privilégié, se réjouissent du prestige, la relation parrains – filleuls est une qui suppose le rapport initié – ininitié .

Normalement, le patronymique se transmet du père aux enfants, l'attribution du prénom est pareille à un rite d'intégration dans la communauté, la résidence du nouveau couple peut être patrilocale / matrilocale / néolocale.

Même s'il a lieu dans le milieu rural / urbain, le mariage implique le changement de statut, des obligations morales, sociaux qui doivent être respectées.

IOAN REBUȘAPCĂ

Cosmicizarea profanului prin epifania luminii sacre

O grupă unitară și distinct conturată a poeziei de ritual o constituie colindele ucrainene pe tema preamăririi frumuseții fetei¹, genetic legate de ritualul nupțial, în care întâlnim cântece precum ”Strălucita steluță a luminat,/ Cu cine, Marusea, te-ai cununat,, pe baza tematicii, simbolismului și poeticii cărora s-au și constituit colindele de fată², discursul cărora este modelat, invariabil, din trei constructe poetice: 1/ gătită în straie de aur și argint, purtând pe cap cununa strălucitoare (de aur etc.), fata-mireasă *strălucește* precum steluța de pe cer, luna, soarele, potopind cu lumina revărsată drumul spre cununie, biserica, și, la întoarcere de la cununie – curtea părintească, tinda, interiorul casei; 2/ cei prezenți (oamenii, junii, ”domnii,,) se minunează de frumusețea ei, se ridică de pe scaune, se descoperă și o întreabă dacă nu e vreo împărăteasă ori preoteasă; 3/ răspunsurile fetei, stereotipe, cu ușoare variațiuni stilistice, sunt: *nu-s țarevnă, nici împărăteasă, da-s fata bunului meu tată – domnița dalbă, panna Hannă*.

Că acest tip de colinde a apărut într-o strânsă legătură cu ritualul de nuntă, o dovedesc următoarele:

1. Imaginea fetei care strălucește ca o stea este general răspândită în datina și poezia de nuntă³: printre darurile aduse de mire se numără și *beteala*, ce conferă chipului miresei o pronunțată impresie de strălucire: Foaie verde mirtă creată, / Astă dragă dimineată / *Soarele a răsărit*, / Fetița nu s-a ivit, / Ea mireasă s-a făcut, / Frumoasă s-a împodobit / Cu betele de argint⁴.

Când înainte de plecarea la cununie mireasa huțulă privea spre răsărit prin colac, mama îi ura: ”Să fii frumoasă ca o stea“. În majoritatea cântecelor de nuntă se arată că de la *strălucirea* fetei *se luminează* și casa, strălucirea fiind asociată uneori cu cea mai frumoasă vârstă a fetei. Cântecul spune: ”Nu devastați curtea cu caii voștri și n-o luați pe Marusia, că este încă mică, n-a petrecut destul și *fața ei n-a strălucit îndeajuns*“⁵, motivație întru totul sinonimă cu rugămintea *rujiței mici neîmpupite* să mai fie lăsată până duminică – atunci va fi și-mpupită

și-nflorită (= *mireasă frumoasă*). În cântecele orientale, în momentul aducerii miresei în cămară, se spune: "am adus luna, luminătoarea camerei nupțiale"⁶, iar în cântecele ucrainene cuvântul *stea*, de obicei în formă diminutivă, *zironka*, "steluță", în mod curent este folosit cu funcția de metaforă a fetei, ca în următorul exemplu de paralelism:

Siala zironka siala

Z kym je ty, Marusea, șliub brala?

Strălucita steluță a luminat,

Cu cine, Marusia, te-ai cununat ?

Strălucirea fetei, lumina reflectată de aceasta, *aureola, văpaia* (focul), *fulgerul sau astrele luminoase* care însoțesc imaginea fetei reprezintă o relație mistică (Mircea Eliade), ceea ce în comunicarea semiotică rituală conotează statutul ei de *fată nubilă*, "curtată", în preajma trecerii pragului. Schițând portretul "ciutei", la logodnă, peștorii subliniază că aceasta are "fața mai strălucitoare ca soarele și luna",⁷ alții solicită să li se dea "acea floare, / Acea *stea strălucitoare*",⁸. La ruși⁹, ucraineni¹⁰ sau la bulgari strălucirea fetei în momentul cununiei este asemuită și cu *lumânarea arzând în biserică*¹¹. Momentul dinaintea trecerii pragului (= pregătirea lui N pentru "vânătoare"), în colindele ucrainene pentru flăcău, este marcat, de asemenea, prin *strălucirea luminii*: "Dinspre deal *luna* se zărește, / 'N noul grăjduț *focul* strălucește, / Acolo N călușu-și pregătește",¹². Conotarea limitei de prag prin *Strălucirea astrelor* și trecerea acestuia – prin *pălirea luminozității* lor reiese cu toată claritatea dintr-un alt colind ucrainean: "Frate, când te-i însura, / Luna și steaua vor lumina, /... / Și când tu te-ai însurat, / Luna și steaua în nori au intrat,, (Chodakowski, p. 130). Din mărturia Elenei Niculiță-Voronca precum că "fata care-i curată, are cunună pe cap (= aureolă strălucitoare – I. R.) de la Dumnezeu",¹³ sau din precizarea Marthei Bringemeier că în obiceiurile de nuntă din Bavaria (sec. XVI-XVII) coroana de nuntă a miresei arăta precum coroana Fecioarei Maria;¹⁴ importantă pentru demersul nostru este deducția că *strălucirea fetei* se datorează *neprihănirii acesteia* (Cf.: funcția magică a venirii miresei cu "cunună", *terra non arabilisque fructum purturit*, în noua ei gospodărie), fapt ce

"vine,, spre noi, probabil, încă din străvechea spiritualitate indiană în care "lumina este procreație,, (*Satapatha Brahmana*, VIII, 7, 2, 16-17), este "puterea care procrează,, (*Taittiriya Samhita*, VIII, 1, 1, 1), "soarele este viața,, (*RgVeda*, I, 115) și "ființa se manifestă prin lumina pură, iar omul cunoaște Ființa (pe Dumnezeu) printr-o experiență a luminii supranaturale,,¹⁵. Zeul primordial al cerului, la vechii indieni, *Dyaus*, însemna "strălucitor,, (div = strălucire), cerul în *Vede* simboliza locul unde strălucesc divinitățile. De altfel, "aproape în toate religiile lumii divinitățile sunt luminoase",¹⁶ Minerva, de pildă, are drept epitet constant – zeița cea *luminată*¹⁷. Prin îndelungata experiență a lumii supranaturale (Eliade), printr-o dorită "ridicare,, a omului la divinitate (Cf. *imitatio dei*), adică printr-o cosmicizare a ființării ca urmare a "umplerii,, existenței lor fiziologice cu un conținut sacru, oamenii societăților patriarhale au ajuns să împărtășească ideea că sunt *oameni-lumină*, purtând în ei lumina și strălucind precum zeitățile, ba, mai mult, aceștia credeau că se și înmulțesc prin lumină, actul sexual rezumându-se la simpla contemplare, după care lumina pălea (Eliade). De aceea, probabil, trecerea pragului ritual de către tinerii "curați,, ca în vechile tradiții indiene, se realiza prin *iluminare, strălucirea lor*, epitetul *strălucitor* (–oare) devenind unul constant în ritualul nupțial, cum ne-o dovedesc "inserțiile,, iconice ale riturilor de trecere încă la Homer: Nausica, "cea cu brațele albe,, precum Diana, "Așa-ntre roabe *strălucea fecioara*,, spălând darurile de nuntă la râu (*Odiseea*, VI, 125-148) [această *icoană* = un alt stereotip prefigurând, dacă nu și coexistând cu variantele strălucirii fetei între prietenele sale, la ucraineni, sau cu strălucirea *stelutei între doi nori negri, la bulgari* – I. R.]. Aflată în postura de a fi cucerită de unul dintre peștorii, *Penelopa, cum cerea "scenariul,, ritual canonizat deja, apare în fața lor "C-un vâl strălucitor lăsat pe spate,, (Ibidem, XXI, 88-89).*

2. Ceea ce atestă înrudirea colindei ucrainene cu ritualul de nuntă, este modul de întâmpinare a miresei de către "domni": conform obiceiului, la intrarea ei în casă (v. tindă, biserică etc.) cei prezenți *se ridică în picioare și se descoperă*. Oferim câteva mărturii etnografice. La români, duminică dimineată, înaintea luării miresei la cununie, vornicul mirelui trece de cele două "obstacole,, ajunge în casă și cere s-o vadă pe "crăișoara". "Vornicul miresei aduce mireasa din cămară și la intrarea ei în casă,

toți, afară de mire, se ridică în picioare. La bieloruși, mirele cu ceata sa se află la masă. "Fratele aduce mireasa împreună cu druștele ei; ceata și mirele se ridică și vin în întâmpinare"¹⁸ (S. Fl. Marian, *Nunta*, 482). La ucrainenii din Clisura, "când starostele o aduce pe drușcă în casă, toți cei prezenți se ridică de pe scaune."¹⁹ În unele localități din Pind, în seara dinaintea cununiei fetele împreună cu mireasa se retrag într-o cămară pentru a o împodobi. "În casă se încep jocurile și mireasa, cu beteală de aur în păr și cu o învelitoare de purpură împrejurul capului (= strălucire), cu fața frumos rumenită și cu genele și sprâncenele negru colorate, iese înaintea tuturor bărbaților ce intră înăuntru ca să-i sărute mâna" (S. Fl. Marian, *Nunta*, 284).

3. Întrebările admiratorilor fac parte din marea categorie a feluritelor interpelări uzitate în datină și în discursurile poetice ca procedee de identificare a persoanelor sau obiectelor rituale ori de explicitare a cauzei frumuseții fetei precum în cazul de față (mama a îmbăiat-o în lapte, frații i-au aurit/ argintat genele, sprâncenele, părul...).²⁰

Colindele cu motivul analizat aici "se așează,, probabil, în "prelungirea,, unor modelări mult mai vechi conținând în nuce, parțial sau în totalitate, cele trei elemente componente ale discursului poetic: 1. Strălucirea persoanei aflată dinaintea pragului; 2. mirarea admirativă a celor prezenți; 3. autoidentificarea persoanei, de exemplu: 1. atingându-l pe Ulise (înaintea momentului de a se prezenta ca pețitor – I. R.) cu varga de aur, Minerva "pe trup îi pune/ Veșmânt frumos și mantie curată/ Și statul îi mări și tinerețea./ Și fața-i iar i se smezi și-obrajii/ Se-mpuniră, părul pe bărbie/ I se-nnegri...,,; 2. "Ulise merse-n casă,/ Iar fiul său se buimăci [de arătarea strălucitoare a lui Ulise – I. R.] Și de cutremur se uita în lături/.../ și zise:/ "Cu totul altu-mi pari acum străine/.../ De bună seamă ești un zeu din slavă,,; 3. "Răspunse-atunci Ulise:/ "Eu nu-s de loc un zeu/.../ Eu sunt bietul tău părinte...,, (Homer, *Odiseea*, XVI, 216, ș. u.); aceleași elemente, minus autoidentificarea, regăsim în apariția eroinei homerice în fața pețitorilor: Penelopa "se coboară/ Din casele-i de sus strălucitoare,, (încadrată de două însoțitoare, ca în repertoriile cunoscute deja) / "Cum ajunge / La pețitori podoaba de femeie, /.../ C-un luciu văl acoperindu-și fața /.../ pe loc slăbiră în genunchi bărbații, / Cuprinși fiind de farmecul iubirii,

(*Ibidem*, PVIII, 270-280). Într-un discurs poetic de o altă factură, strălucirea, admirația și singularizarea eroinei, lauda frumuseții se regăsesc în lirica de nuntă biblică: "Solomon are șaizeci de regine și optzeci de concubine, iar fecioare socoteala cine le-o mai ține! / Dar ea e numai una/.../ Fetele când au văzut-o, laude i-au înălțat/.../ Cine-i aceasta, ziceau ele, care ca zarea strălucește și ca luna-i de frumoasă, ca soarele-i de luminoasă...,, (Cântarea cântărilor, VI, 8-10).

Note

1. Cf. capitolul *Preamărirea frumuseții fetei*, în culegerea: *Koljadky i šeedrivky*, Kiev, "Naukova dumka,, 1965, p. 309-311.
2. Bazându-se pe faptul că S. Fl. Marian în cartea sa *Nunta la români* (Buc., 1980) citează exemple de descântece de dragoste, constructele cărora corespund cu cele ale colindelor ucrainene (ceea ce ar putea fi o eventuală influență ucraineană, în alte izvoare românești acestea neexistând I.R.), Petru Caraman în a sa *Obrzêd kolêdowania u S'owian i u Rumunów* (Cracovia, 1933, capitolul *Powstanie kolêd*, p.427) admite ipoteza apariției acestui grup tematic de colinde pe baza descântecelor de dragoste. Aceasta, probabil, ca urmare a prezenței Maicii Precista în versiunea românească a descântecului. Pentru detalii cf. capitolul *Fata e ca o stea*, din lucrarea noastră *Nașterea simbolului*, Buc., Kriterion, 1975, p. 92-98.
3. Branislav Krstić, *Index motiva narodnich pesama balkanskih slovena*, 1984, J2,11,2.
4. Stelian Vasilescu, *Nunta în Bihor*, Oradea, 1970, p. 162.
5. P. Ciubinski, *Trudy etnografičesko-statističeskoj ekspedicii v zapadno-russkij kraj*, t.4, SPb., 1872, p. 410.
6. A. M. Šoitov, *Širazskie svadebnye pesni*, în: "Narody Azii i Afriki,, 1868, nr.6, pp.133-140.
7. Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Buc., 1967, p. 321.
8. Elena Sevastos, *Nunta la români*, Buc., 1884, p. 354.
9. *Poezija krest'janskich prazdnikov*, Leningrad, 1970, p.41.
10. *Koljadky i šeedrivky*, p.307 ș.u.
11. *Bălgarsko narodno tvoržestvo*, t.5, Sofia, 1962, p.582.
12. Zorian Dolenga-Chodakovski, *Ukrajinski narodni pisni*, Kiev, 1974, p.137.
13. Elena Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică*, Cernăuți, 1908, t.2, p. 1144.
14. Martha Bringemeier, *Rhein Westf. z. Volksl.*, 15, nr. 1-4, 1963, p. 232.
15. Mircea Eliade, *Mefistofel și androginul*, Buc., Humanitas, 1995.
16. Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Edit. Amarcord, 1994.
17. Homer, *Odiseea*. Traducere de George Murnu, Buc., Edit. Univers, 1979, XVI, 346.

18. P.V. Şein, *Materialz dlja izučennja bzte i jazyka...*, t.1, è.2, SPb., 1887, p. 253-254.
19. V. Hnatiuk, *Vesilje v Keresturi*, în: "Materialy do vyvčennja ukrajinœko-ruœkoji etnolohiji,, t. 10, è. 2, Lvov, 1908, p. 50+58.
20. Monica Brătulescu, *Colinda românească*. The Romanian Colinda (Winter-Solstice Song), Buc., Ed. Minerva, 1981, tipul 93.

CARMEN DĂRĂBUŞ

Influenţa dinamicii sociale asupra tradiţiei în Ţara Oaşului

The passage from Profane to Sacred light in au ukrainean Corrol

The ukrainean corrols exalting female beauty represent a unitary and clearly delineated domein of ritual poetry.

This domain is genetically connected with the wedding ritual, as poven by a number of fec-tures:

1. The image of the young women as a glowing star is common in the wedding customs and poetry; among the gifts offered by the bride-groom being the *tinsel* that odds luminosity to the bride's face.

2. According to custom, the domnirise and take off their hats whenever the bride enters the house, the porch or the church.

3. Questions of the adveirers are part of the wedding ritual and poetic discourse; they are meant to illustrate the roles and objects used in the ceremony, or to make explicit the beauty of the young bride.

Schimbarea statutului geografic (migraţia) este o parte a dinamicii sociale, indivizii schimbând nu doar un spaţiu social cu altul, ci, implicit, un spaţiu cultural-lingvistic cu altul. De cele mai multe ori, fenomenul implică o schimbare de status şi rol, antrenând schimbări configuraţionale în ceea ce priveşte puterea, venitul, grupurile de referinţă, imaginea despre sine.

Ţara Oaşului, zonă mult timp eminate rurală şi conservatoare, era alcătuită din grupuri sociale mici, interacţiunile lor fiind preponderent directe. Spre deosebire de interacţiunile indirecte, specifice aglomerărilor urbane, cu intenţii haotice, mai puţin transparente, bazate pe individualism, egocentrism, societatea rurală tradiţională avea o valoare care nu trebuia să se piardă – simţul solidarităţii. Bazat pe contacte personale, acesta este un catalizator al interacţiunii sociale. Ramificaţiile familiale alcătuiau adevărate reţele sociale devenite modele structurale în care ansamblul este mai important decât caracteristicile personale ale indivizilor implicaţi, astfel că mediul familial avea o influenţă mai mare asupra individului decât un mediu nesănătos, dar în acelaşi timp comunitatea rurală regla, tacit, mecanismele de funcţionare ale reţelelor familiale. Persoanele aflate într-o situaţie de nevoie erau ajutate prin diverse forme de solidaritate instituite de-a lungul timpului: prin **clacă** – la construcţia unei case, la muncile câmpului (la dus gunoiul, la săpat ori la strânsul

